

AVROTROS VRIJDAG CONCERT

vrijdag 11 februari 2022, 20.00 uur
serie AVROTROS Klassiek 2
TivoliVredenburg, Utrecht

KAMERMUZIEK DOOR VAN BAERLE TRIO

Van Baerle Trio

Maria Milstein, viool en 'artist in residence' *
Hannes Minnaar, piano
Gideon den Herder, cello

Joseph Haydn 1732-1809

Pianotrio nr. 42 in Es Hob. XV/30

Allegro moderato • Andante con moto • Presto

Theo Verbey 1959-2019

Trio voor viool, cello en piano

I-II-III-IV

pauze 15 minuten

Franz Schubert 1797-1828

Pianotrio nr. 2 in Es opus 100 D929

Allegro • Andante con moto • Scherzo: Allegro moderato • Allegro moderato

* Op 1 april 2022 zal Maria Milstein de première spelen van het voor haar geschreven Vioolconcert van Max Knigge.

Dit concert wordt rechtstreeks uitgezonden op NPO Radio 4, zie ► www.nporadio4.nl.
Presentatie: Leonard Evers

VAN HAYDN TOT VERBEY

Eigenlijk is het trio de meest vanzelfsprekende bezetting als het om de westerse muziek gaat. Bas, middenstem en melodie, het is precies wat westerse muziek tot westerse muziek maakt. De wens deze zaken te combineren groeide in de vroege barok uit tot een systeem waarbij de baslijn een harmonisch schema impliceerde. Hieruit ontstond de praktijk van de basso continuo. Een stuk muziek, een sonate voor viool bijvoorbeeld, bestond uit niet meer dan een melodelijn en een baslijn. Die baslijn werd, doorgaans al improviserend, ingevuld door een akkoordinstrument, een luit, theorbe of klavecimbel, terwijl de bas nog eens versterkt werd door een basinstrument, een viola da gamba of cello bijvoorbeeld. Het is deze barokke praktijk die de basis vormt voor het klassieke pianotrio. Want de wording van de barokke solosonate met basso continuo tot pianotrio is niets anders dan een verschuiving van nadruk en belangstelling. Zo werd het toetsinstrument in de tweede helft van de achttiende eeuw steeds meer het solo-instrument en minder de begeleidende stem. De viool en de cello deden bij de eerste pianotrio's van Joseph Haydn, de grondlegger van deze klassieke vorm, nog niet veel meer dan de melodie- en de baslijn versterken. Pas vanaf Beethoven gaat de lijn via onder anderen Schubert naar een vergaande verzelfstandiging van de drie instrumenten en naar het moderne pianotrio, hier vertegenwoordigd door het *Trio* van de Nederlandse componist Theo Verbey.

Haydn – Pianotrio nr. 42

De eerste pianotrio's van Joseph Haydn waren vooral pianosonates met begeleiding van de andere instrumenten. Zelfs zijn rijpere trio's droegen nog de naam 'Pianosonate met de begeleiding van viool en cello'. Toch is in die latere trio's een kentering te bespeuren: de viool en de cello krijgen een steeds zelfstandigere rol en de piano is niet doorlopend het instrument dat de show steelt. Dat is vooral duidelijk in het *Trio nr. 42 in Es Hob. XV/30* dat beschouwd wordt als het laatste pianotrio dat Haydn schreef.

Joseph Haydn

Hij componeerde het werk in 1796 kort nadat hij in Wenen was teruggekeerd van zijn tweede reis naar Londen en het werd in 1797 gepubliceerd door Artaria. Ongetwijfeld met het oog op de groeiende markt voor huismuziek. Het trio is aan niemand opgedragen en het is vooral opvallend dat de pianopartij minder uitdagend is dan in vele vroegere trio's. Met andere woorden: een werk dat binnen het bereik ligt van goede amateurs. Desondanks blijft het een briljant trio dat alle kenmerken bezit van de rijpe Haydn. Dat is meteen al duidelijk in het eerste deel. Dit Allegro moderato is het langste deel van het in totaal zo'n twintig minuten durende trio. En zoals veel vaker bij Haydn komt alle beweging voort uit het eerste thema dat direct aan het begin klinkt in de piano. Het deel is vooral harmonisch een interessante reis met een tweede thema in een mineurvariant en een doorwerking vol verrassende wendingen.

Theo Verbey © Simon van Boxtel

Het is hier dat Haydn voor eens en voor altijd duidelijk maakt dat de viool en de cello de ondergeschikte rol ontgroeid zijn

Ook het tweede deel begint verrassend in een wat verder verwijderde toonsoort en vormt met een langzame dans en een wat meer bewogen middensectie een uitgebreide inleiding op de stormachtige finale. Op het moment waarop de luisteraar een terugkeer verwacht naar de statige dans van het begin, dendert Haydn direct door naar dit laatste deel waarin hij aan een chromatisch stijgende lijn en een struikelend ritmisch accent genoeg heeft om een compleet deel te laten groeien. Het is hier dat Haydn voor eens en voor altijd duidelijk maakt dat de viool en de cello de ondergeschikte rol ontgroeid zijn.

Theo Verbey – Trio

De in 2019 overleden Nederlandse componist Theo Verbey had een ambivalente verhouding met de traditie. Hij gebruikte strenge getalsverhoudingen in de vorm van wiskundige fractals om zijn werk op alle niveaus te organiseren, maar zijn taal was altijd lyrisch, direct aanspreekbaar en in de laatste jaren van zijn leven steeds tonaler. Ook in de vormstructuren verwees hij regelmatig naar de klassieke traditie. Zo begint zijn in 2000 voltooid *Trio* met een eerste deel dat zich laat lezen als een sonatevorm. Ook verwijst hij, zoals wel vaker in zijn werk, met een citaat naar de klassieken. Het tweede thema van het eerste deel is gebaseerd op een fragment uit de tweede akte van *Die Zauberflöte* van Mozart,

KLASSIEKE PODCASTS

Een podcast beluisteren kan altijd en overal. Je hebt alleen een telefoon, tablet of laptop nodig en een goede koptelefoon.

En wat is nou fijner dan luisteren naar klassieke muziek en verhalen over klassieke muziek? Hierbij een selectie van de klassieke podcasts van AVROTROS.

Klassieke Mysteries – Voor-spelde Mozart zijn eigen dood? In de podcastserie 'Klassieke Mysteries' duiken presentator Ab Nieuwdorp en collega Rebecca van der Weijde in de vreemde en spannende verhalen rondom de dood van klassieke componisten. Voorspelde Mozart zijn eigen dood? Waarom werd Haydn postuum onthoofd? En wie vergiftigde Beethoven? Verlies je in de spannende verhalen en krijg meteen een grote dosis klassieke muziek mee.

Kalm met Klassiek – Je dagelijkse klassieke rustpunt! In de drukte, haast en hectiek van het dagelijks leven is het af en toe goed even stil te staan. Pas op de plaats, rustig ademhalen en tot jezelf komen. En wat past daar beter bij dan klassieke muziek? Presentator Ab Nieuwdorp kiest elke werkdag een rustig en kalmerend klassiek werk uit, waarbij je even helemaal tot jezelf kunt komen. In sommige afleveringen vertelt Ab over meditatie of mindfulness, maar vaak klinkt vooral de mooie, ontspannende muziek.

In de gloednieuwe podcast 'Rachmaninov... Aangenaam!' - onderdeel van de reeks **Ken je componisten** - neemt presentator Hans van den Boom je mee door het leven en de muziek van de Russische componist Sergej Rachmaninov. In zeven afleveringen zet Hans op een luchtige manier het volledige leven van Rachmaninov uiteen, en hoor je fragmenten uit alle 45 opusnummers van de componist. Van de serie genoten? Luister dan ook eens naar het eerste seizoen, 'Gustav Mahler... Aangenaam!'

waar het koor van de priesters 'Oh Isis, und Osiris, welche Wonne!' zingt. Het citaat helpt niet alleen om een tonaler klankgemiddelde te bewerkstelligen, maar is ook ingegeven door het Osiris Trio waarvoor Verbey zijn *Trio* schreef. Het tweede deel is een abstracter langzaam deel in vier secties waarbij de laatste sectie een variant is op de eerste. Daarna volgt een soort scherzo met een jazzy ondertoon en prachtig langzaam laatste deel dat bijna net zo lang is als het eerste deel. Hoewel zowel de verhouding tussen de vier delen als de verhoudingen binnen elk deel bepaald worden door de cijfers 7:4:3:6 klinkt het *Trio* nergens als een streng gestructureerd werk. Met de meeslepende lyriek en de volstrekte gelijkwaardigheid van de drie instrumenten doet Verbey die historie van het pianotrio alle eer aan.

Franz Schubert Pianotrio nr.2

Het is wonderlijk hoezeer Franz Schubert in de laatste twee jaren van zijn leven een staat van componeren bereikte die een aantal van de grootste juwelen uit de muziekgeschiedenis opleverde. De liedcyclus *Winterreise*, het *Strijkkwintet in C*, het *Octet*, de laatste drie pianosonates, het zijn alle werken die het aardse volledig ontstijgen en een enorme emotionele lading in zich hebben. In deze jaren schreef hij ook zijn enige twee pianotrio's die tot diezelfde categorie behoren. Misschien voorvoelde hij zijn naderende einde. In elk geval wist hij in zijn laatste trio, het *Pianotrio in Es D 929*, met minimale middelen een grootse en universele boodschap neer te leggen. Het tweede deel, Andante, is wat dat aangaat misschien wel exemplarisch. Schubert baseerde dit deel, dat het hart van het hele werk lijkt te vormen, op het Zweeds volksliedje *Se solen sjunka* (De zon

gaat onder). De tekst van dit liedje handelt over het feit dat er geen tijd meer is, dat alle hoop vervlogen is, dat er geen enkele mogelijkheid meer is voor liefde. Schubert brengt het klagende thema in de cello en ondersteunt het met een ritme als was het een dodenmars. Halverwege barst de muziek uit in een angstaanjagende climax waarna de rust van het eerste thema terugkeert.

Na dit intense Andante is het Scherzo een ogenschijnlijk lichtvoetige verademing, een spel tussen de drie instrumenten die de gepresenteerde thema's in canon beantwoorden. Het is een schijnvreugde die van korte duur is. De finale, net als het eerste deel in sonatevorm, lijkt de elementen van de eerste drie delen te verenigen en tot een vredige conclusie te komen, maar dan duikt in de doorwerking opeens het hoofdthema uit het tweede deel weer op. Alsof Schubert al zacht zingend afscheid neemt van het aardse bestaan.

Paul Janssen

De klassieke podcasts van AVROTROS zijn te beluisteren via NPO Radio 4, Apple Podcast, Spotify of de RSS-feed.

nporadio4.nl/podcasts

Volg AVROTROS Klassiek:

avrotros.nl/klassiek

UITVOERENDEN

Van Baerle Trio

- Het Van Baerle Trio is in 2004 opgericht door pianist Hannes Minnaar, violiste Maria Milstein en cellist Gideon den Herder; de naam verwijst naar de Van Baerlestraat in Amsterdam waar de drie musici studeerden aan het Conservatorium
 - Na het winnen van het Vriendenkrans Concours in het Concertgebouw in 2011 is het trio veelvuldig opgetreden in deze zaal; daar werd het genomineerd voor de ECHO Rising Stars 2013/14, waarop een tour volgde langs belangrijke Europese zalen in Wenen, Londen, Parijs, Barcelona en Keulen
 - eerder was het Van Baerle Trio winnaar van het ARD concours in München in 2013 en het internationale kamermuziekconcours in Lyon in 2011, bij beide tevens winnaar van de publieksprijs; in Nederland ontving het trio in 2012 de Kersjesprijs
 - het Van Baerle Trio werd gevormd onder de hoede van Dmitri Ferschtman en volgde daarna lessen bij onder meer Ferenc Rados en Claus-Christian Schuster; bijzonder inspirerend was de ontmoeting met Menahem Pressler in 2008, voor wie het trio meerdere keren voorspeelde
 - sinds 2014 geven de leden van het Van Baerle Trio hun ervaring door aan een volgende generatie musici op uitnodiging van het Conservatorium van Amsterdam
 - de debuut-cd van het Van Baerle Trio met werken van Saint-Saëns, Loewendie en Ravel werd bekroond met een Edison Klassiek 2013; hierna bracht het ensemble de pianotrio's van Mendelssohn uit, waaronder de eerste opname van een vroege versie van het *Eerste pianotrio in d*; en recentelijk verschenen de pianotrio's van Beethoven, met op de laatste cd het *Tripelconcert* met het Residentie Orkest o.l.v. Jan Willem de Vriend
- www.vanbaerletrio.com

**AVROTROS
VRIJDAG
CONCERT**

**DÉ KLASSIEKE START
VAN JE WEEKEND**

► www.avrotrosvrijdagconcert.nl

 AVROTROSVrijdagconcert
 @vrijdagconcert
 vrijdagconcert.avrotros
 AVROTROSVrijdagconcert

VOLGENDE CONCERTEN

vrijdag 18 februari 2022
TivoliVredenburg, Utrecht

Van trieste nachten en extase

Radio Filharmonisch Orkest

Karina Canellakis dirigent

Julie Boulianne mezzosopraan

Boulanger D'un soir triste

Berlioz Les nuits d'été

Wantenaar Prélude à une nuit américaine

Skrjabin Le poème de l'extase

zaterdag 19 februari 2022
TivoliVredenburg, Utrecht

Ode aan de zon

Groot Omroepkoor

Benjamin Goodson dirigent

Daniel Rowland viool

Ben-Martin Weijand piano

R. Panufnik Songs of Love and Friendship
voor dubbelkoor en viool solo (opdrachtwerk
AVROTROS Vrijdagconcert)

Whitacre I thank You God for most this
amazing day

Boulanger Hymne au soleil; Psalm 24 'La
terre appartient à l'Eternel'; Soir sur la plaine

Howells Take Him, Earth, for Cherishing

Debussy Clair de Lune

Macmillan Sun-Dogs